

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURA RY:N JÄSENTIEDOTE

1 / 2014 Maaliskuu

Tervetuloa vuosikokoukseen, esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkija-tapaamiseen Tieteiden talolle Helsinkiin 9.4.2014

Metsähistorian Seuran ja Luston yhteinen 20-vuotisjuhlaretkeily ja -seminaari järjestetään Punkaharjulla kesäkuussa

"Pää edellä jäähän pudonnut nippu ei tule selviämään siirtolaitoksista. Nipun puut ovat päässeet painautumaan ulos nipusta." Maaliskuussa 1963 Unto Paasion ottama kuva liittyy Oulujoen nippu-uittotutkimuksiin ja jääniputuksiin. Uittoteho ry:n kokoelma, Lusto.

Ajankohtaista huhtikuussa

Tervetuloa vuosikokoukseen

Metsähistorian Seura ry:n vuosikokous pidetään keskiviikkona 9.4.2014 klo 13 Tieteiden talolla Helsingissä, Kirkkokatu 6, 5. krs, sali 505.

Vuosikokousasiat:

1. Kokouksen avaus
 2. Kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa
 3. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
 4. Kokouksen työjärjestys
 5. Tilinpäätös, vuosikertomus (ohessa), toiminnantarkastajien lausunto ja vastuuvapauden myöntäminen
 6. Toimintasuunnitelma (ohessa), tulo- ja menoarvio sekä liittymis-, jäsen- ja kannatusmaksut
 7. Hallituksen jäsenten ja toiminnantarkastajien palkkiot ja matkakulujen korvaus
 8. Hallituksen jäsenmäärä
 9. Hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet erovuoroisten tilalle
 10. Kaksi toiminnantarkastajaa ja heille varamiehet
 11. Muut asiat
- Metsähistorian Seuran opinnäytetyöpalkinnot
12. Kokouksen päättäminen

Hallitus

Tervetuloa vuosikokouspäivän esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen

Vuosikokouspäivän ohjelma jatkuu Tieteiden talon 5. kerroksessa:

Noin klo 14.30–15 kahvitarjoilu

Klo 15 esitelmätilaisuus ja keskustelua

FT Antti Vallius, Romantiikkaa ja rationalismia - Metsätalouden kuvallinen esittäminen suomalaisissa maisemakuvajulkaisuissa. Esitelmä perustuu Valliuksen taidehistorian alan väitöskirjaan ”Kuvien maaseutu – Maaseutumaisemakuvaston luomat mielikuvat suomalaisesta maaseutukulttuurista”, ks. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41557>.

Noin klo 16–18 jäsen- ja tutkijatapaaminen, tarjoilua

Tarjoilujen järjestämiseksi vuosikokoukseen, esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen pyydetään ilmoittautumaan 31.3.2014 mennessä sähköpostilla [metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi) tai postitse osoitteeseen Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju.

METSÄHISTORIAN SEURA RY

TOIMINTAKERTOMUS 2013

19. toimintavuosi, hallituksen esitys 14.2.2014

1. Yleistä

Seuran jäsenmäärä 31.12.2013 oli 306 (2011: 311) varsinaista jäsentä ja 10 (2012: 11) kannattajajäsentä.

Seuran hallitus 2013 vuosikokouksen 19.3.2013 jälkeen: Tapani Tasanen puheenjohtaja, Jaana Laine varapuheenjohtaja, jäsenet: Risto Hyvärinen, Pirkko Kivinen, Helkamari Knaapi, Antti Koskimäki, Pekka Laurila, Heikki Roiko-Jokela ja Liisa Siipilehto. Hallitus piti viisi kokousta. Kokouspaikkana oli Tieteiden talo, Helsinki, Kirkkokatu 6.

Seuran sihteerinä toimi Leena Paaskoski ja taloudenhoitajana Reija Turunen (RT Safir Oy). Toiminnantarkastajat olivat Mikko Rysä ja Antti Sipilä.

Metsähistorian Seura on Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Suomen Metsäyhdistyksen jäsen.

2. Toiminta

2.1. Toiminnan kehittäminen

Vuonna 2012 hyväksytyyn strategian mukaisesti seuran kehittäminen jatkuu pysyvissä työryhmissä.

2.2. Kokoukset- ja esitelmätilaisuudet

Sydäntalven seminaari, aiheena ”Häviävä metsäkirjallisuus” järjestettiin Tieteiden talolla 25. tammikuuta. Tilaisuudessa pidettiin useita esitelmiä ja keskusteltiin vilkkaasti kirjastojen lopettamisesta, kokoelmien hävittämisestä ja uhanalaisten kirjojen sekä muiden aineistojen pelastamisesta mm. digitoinnin avulla. Susikossa 1/2013 on tarkempia tietoja ja kirjoituksia aiheesta: http://www.metsahistoria.fi/sites/metsahistoria.fi/files/Susikko1_13_verkkoversio.pdf.

Seuran vuosikokous, esitelmätilaisuus sekä jäsen- ja tutkijatapaaminen pidettiin Tieteiden talolla Helsingissä 19. maaliskuuta. Tilaisuudesta kerrotaan tarkemmin seuran verkkosivulla http://www.metsahistoria.fi/sites/metsahistoria.fi/files/Susikko2_13_verkkoversio.pdf.

Seura, Lusto ja Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos järjestivät Jyväskylän yliopistolla 12. huhtikuuta tutkimusseminaarin, jonka aiheena oli ”Metsä ja kuva”. Seminaarissa pidettiin kymmenkunta esitelmää, joissa käsiteltiin valokuvan ja elokuvan käyttöä metsän ja metsäalan kehityksen kuvajina monista näkökulmista.

2.3. Opintomatkat

Kotimaan opintomatka järjestettiin 31.8.–1.9. Oulusta alkaneella matkalla tutustuttiin mm. Osaran aukeille kasvaneisiin metsiin Pudasjärvellä, kirjailija Kalle Pääntalon lapsuudenkotiin Taivalkosken Jokijärvellä sekä Lapin metsämuseoon, Arktikumiin ja Metsähallituksen Pilke-tiedekeskukseen Rovaniemellä. Osanottajia oli 30. Antti Koskimäen kirjoittama ja kuvittama matkakertomus löytyy seuran uusilta verkkosivuilta osoitteesta http://www.metsahistoria.fi/sites/metsahistoria.fi/files/Susikko3_13.pdf.
Ulkomaanopintomatkaa ei tehty.

Vuosittainen pohjoismainen metsähistoriakonferenssi järjestettiin kertomusvuonna Islannissa 11.-14.9. Konferenssiin osallistui seitsemän suomalaista. Eero Knaapin kirjoittama matkakertomus kuvineen löytyy Susikosta 3/2013 seuran verkkosivuilta osoitteesta http://www.metsahistoria.fi/sites/metsahistoria.fi/files/Susikko3_13.pdf.

2.4. Tutkimus-, seminaari- ja asiantuntijatoiminta

Opinnäytetyöpalkinto luovutettiin vuosikokouksessa yhdessä METOn puheenjohtajan Håkan Nystrandin kanssa metsätalousinsinööri AMK Ilkka Vaaralle hänen Rovaniemen ammattikorkeakouluun tekemästään opinnäytetyöstä ”Valtion metsien kehitys Kittilässä vuodesta 1924 vuoteen 2011.” Susikossa 2/2013 on Vaaran työstään kirjoittama tiivistelmä:
http://www.metsahistoria.fi/sites/metsahistoria.fi/files/Susikko2_13_verkkoversio.pdf.

Toimintavuonna analysoitiin Puukauppamuistoja -muistitietoaineistoa ja jatkettiin aihetta käsittelevän teoksen kirjoittamista.

2.5. Julkaisutoiminta

Vuosilusto 10:n ”Metsä ja kuva” toimitustyö aloitettiin.

Seuran julkaisuja oli myynnissä Punkaharjulla Luston Puodissa ja Helsingissä Tiedekirjassa.

2.6. Tiedotustoiminta

Jäsentiedote Susikko toimitettiin kolme kertaa. Susikko ilmestyi sähköisenä seuran kotisivuilla ja tarpeen mukaan postitettiin monisteena niille seuran jäsenille, jotka eivät käytä Internetiä tai eivät olleet vielä ilmoittaneet sähköpostiosoitettaan. Seuran toiminnan esittelyn ja ajankohtaisten asioiden lisäksi Susikossa julkaistiin mm. metsähistoriaa käsitteleviä lyhyitä artikkeleita, opintomatkaraportteja ja kirja-arvosteluja.

Metsähistorian Seuran verkkosivuja ylläpidettiin yhteistyössä Luston kanssa. Sivujen siirto Tieteellisten seurain valtuuskunnan palvelimelle saatiin teknisesti valmiiksi kertomusvuoden kuluessa.

Seuran käytössä oli suomenkielinen painettu esite.

2.7. Muu toiminta

Seura piti yhteyttä perinne- ja historyayhdistyksiin ja alan muihin yhteisöihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Yhteistyö Luston kanssa jatkui tiiviinä. Leena Paaskoski aloitti pohjoismaisten metsähistorian seurojen ja metsä-museoiden yhteyshenkilönä.

Toiminnan vaikuttavuutta edisti ratkaisevasti Metsämiesten Säätiön seuran hankkeille myöntämä taloudellinen tuki.

3. Resurssit ja talous

Toimintaa hoidettiin pääasiassa talkootyönä. Toimistopalveluja hankittiin Lustolta, taloushallintopalveluista vastasi RT Safir Oy (Reija Turunen).

Opintoretkien kulut katettiin osallistumismaksuilla. Metsämiesten Säätiöltä saatiin 5 500 euron apuraha kansainväliseen toimintaan ja tiedotukseen. Puukauppa- ja muistoja -hanketta Metsämiesten Säätiö tuki kertomusvuonna 5 000 eurolla. Tieteellisten seurain valtuuskunta myönsi 1 000 euron lisä-avustuksen Vuosiluston julkaisemiseen.

Vuoden 2012 henkilöjäsenmaksu oli 25 euroa ja kannatusjäsenmaksu 100 euroa. Laskutetut ja maksetut jäsen- ja kannatusmaksut olivat yhteensä 8583,99 euroa. Vuosiluston kuluihin käytettiin aiempien vuosien tapaan 8 €/jäsen.

Tilikauden alijäämä on 2 248,28 euroa. Siirtovelkoja on yhteensä 13 088,72 euroa. Taseen loppusumma on 18 241,99 euroa ja seuran oma pääoma 5 153,27 euroa.

METSÄHISTORIAN SEURA RY

TOIMINTASUUNNITELMA 2014

20. toimintavuosi, hallituksen esitys 14.2.2014

1. Toiminta

Seura täyttää 20 vuotta. Juhlavuoden päätapahtuma on yhteinen juhla-seminaari ja juhla- ja muisto-illat Luston kanssa Punkaharjun seudulla 13.–14. kesäkuuta.

1.1. Hallitus ja vuosikokous

Seuran hallitus pitää 5–6 kokousta.

Vuosikokous pidetään Helsingissä 9.4.2014. Vuosikokouksen yhteydessä on opinnäytepalkintojen jako, esitelmätilaisuus sekä tutkija- ja jäsentapaaminen.

1.2. Muut jäsentilaisuudet

Seura järjestää Talven selän taittajaiset -seminaarin perjantaina 14.2.2013 Tieteiden talolla. Seminaarin aiheet ovat YTT Kari Kekkosen väitöskirjaan perustuva esitelmä ”Hyvää vauhtia metsätöille – Puunkorjuu ja Suomi muutoksessa” sekä FT Sakari Siltalan niin ikään väitöskirjaan perustuva esitelmä ”Puu-Valion nousu ja uho – Murtuva yhteistyökäpitalismi ja osuus- aate 1982–2004”.

Kotimaan opintomatkaa ei järjestetä erikseen. Sen korvaa edellä mainittu juhlaetkeily kesäkuussa. Ulkomaan retki järjestetään syyskuussa. Se suuntautuu Viroon, Latviaan ja Liettuaan.

Joulukuussa, seuran syntymäpäivän aikaan (aikavälillä 5.-7.12.) järjestetään Lustossa juhlatilaisuus seuran perustajille, alkuperäisille tukiyhteisöille ja pitkäaikaisille aktiiveille.

Aloitetaan vuosien 2015–2016 opintomatkojen suunnittelu.

1.3. Tutkimustoiminta

Metsähistorian Seura edistää metsähistorian tutkimusta ja perinteen tal- lentamista myöntämällä 500 euron palkinnon ansiokkaalle yliopiston pro gradu - ja ammattikorkeakoulujen opinnäytetyölle. Palkinnot jaetaan yhteis- työssä Metsänhoitajaliiton ja METOn kanssa.

Puukauppanuistoja -muistitietoaineistoon perustuva teos lähetetään kus- tantajalle vuoden 2014 aikana.

Seura tekee aloitteita metsähistorian tutkimus- ja julkaisuhankkeista sekä metsäperinteen tallennuksesta sekä kartoittaa ja välittää tietoa metsähisto- riaan liittyvistä meneillään olevista tutkimushankkeista.

1.4. Julkaisutoiminta

Vuosilusto 10, jonka teema on Metsä ja kuva, julkaistaan keväällä. Se si- sältää vertaisarvioituja artikkeleita ja esseitä. Lisäksi Vuosilustossa julkais- taan Metsähistorian Seuran ja Luston 20-vuotishistoriikit.

Toimitetaan aiheita ja aineistoja julkaistavaksi metsä- ja historia-alan julkai- suissa ja lehdissä.

Seuran julkaisuja myydään Luston Puodissa (Punkaharju) ja Tiedekirjassa (Helsinki).

1.5. Asiantuntijatoiminta

Seuran jäseniä toimii asiantuntijoina erilaisissa alan hankkeissa ja mm. referee-arvioitsijoina kotimaisissa ja ulkomaisissa julkaisuissa.

Jäseniä innostetaan ilmoittautumaan asiantuntijoiksi Luston Kysy museolta -palveluun, jossa yleisö voi kysyä metsähistoriaan liittyvistä asioista ja Lusto etsii kysymyksille asiantuntevat vastaajat.

1.6. Tiedotustoiminta

Seuran hallituksen nimeämä tiedotusryhmä kehittää Seuran tiedotusta osana seuran strategiaa. Seuran uudet verkkosivut avataan helmikuussa.

Jäsentiedote Susikko toimitetaan kolme kertaa seuran verkkosivuilla luettavana sähköisenä tiedotteena ja tarpeen mukaan jäsenille lähetettävänä monisteena.

Seuran toiminnasta tiedotetaan Susikossa, seuran tilaisuuksissa ja verkkosivuilla, sähköpostitse sekä valtakunnallisten historia- ja metsätieteiden kanavien kautta.

1.7. Muu toiminta

Seura ylläpitää yhteyksiä historia- ja perinneyhdistyksiin ja alan muihin yhteisöihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Tavoitteena on keskinäinen tiedon ja kokemusten vaihto sekä yhteistyö ja työnjako. Erityisesti korostetaan yhteistyötä Suomen Metsämuseo Luston kanssa.

Seura osallistuu 21.–24.8.2014 Pohjoismaiseen metsähistoriakonferenssiin Ruotsissa, Lyckselessä. Seuran edustajana pohjoismaisten metsämuseoiden ja metsähistorian seurojen yhteistyöryhmässä (kontaktgruppen) toimii Leena Paaskoski.

2. Resurssit ja talous

Seuran toiminta pohjautuu vapaaehtoistyöhön. Luottamustehtävissä ja hankkeissa toimivien henkilöiden erilliskulut korvataan hallituksen määrittelemien perusteiden mukaan. Tarvikkeita ja palveluksia pyritään saamaan lahjoituksina. Opintomatkojen kulut katetaan osallistumismaksuilla ja avustuksilla.

Erilaisiin hankkeisiin, tutkimuksiin, seminaareihin, pohjoismaiseen yhteistyöhön, julkaisutoimintaan ja tiedotukseen haetaan ulkopuolista rahoitusta. Seuran toimistopalvelut ja tilinpidon hoitaa RT-Safir Punkaharjulta (Reija Turunen) sovittua korvausta vastaan.

Toiminnan tuotot muodostuvat opintomatkojen osallistumismaksuista. Varainhankinta-tuottoja ovat hankeavustukset, jäsenmaksut (á 25,-) ja kannattajajäsenmaksut (á 100,-). Liittymismaksua ei peritä.

Talousarvion toimintakulut vuonna 2014 ovat yhteensä 40 250 euroa. Jäsenmaksutuotot arvioidaan 8 650 euroksi. Opintomatkojen kulut peritään osanottomaksuina, muuten jäsenille tarjottavat palvelut ovat maksuttomia.

Vuosilusto -julkaisun kulut katetaan jäsenmaksutuloilla ja mahdollisilla apurahoilla.

Seuran yhteystiedot:
Metsähistorian Seura
c/o Lusto
58450 Punkaharju
puh. (015) 345 100
sähköposti: metsahistoria@seura.fi
kotisivu: www.metsahistoria.fi.

Metsähistorian Seura 20 vuotta – kirjoitus- ja kuvakilpailu

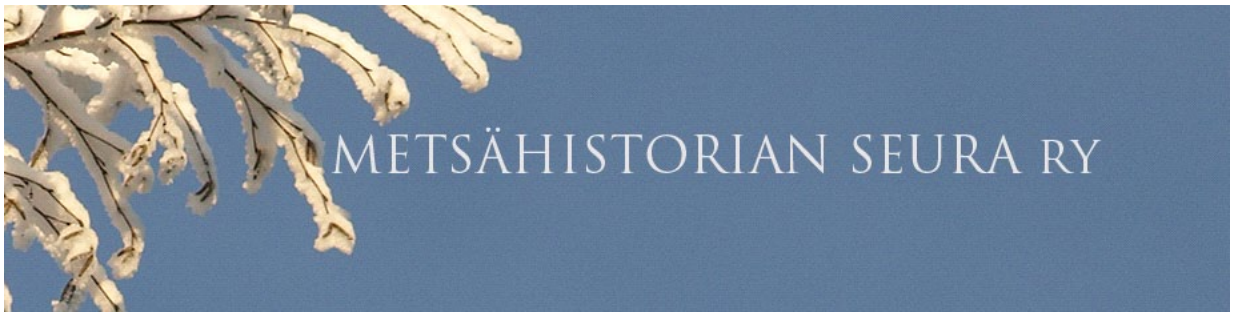
Julistamme seuran jäsenille ja kaikille metsähistorian harrastajille juhla-vuoteemme liittyvän kirjoitus- ja kuvakilpailun. Tarkoitus on nostaa esiin mielenkiintoisia tapahtumia ja muistoja seuran kahdelta ensimmäiseltä vuosikymmeneltä. Kilpailuun voi osallistua omaperäisillä kirjoituksilla (max. 5 liuskaa), valokuvilla, piirroksilla, maalauksilla ja muilla kuvaesityksillä. Kilpailu jaetaan kahteen osaan: a) kirjoitukset ja b) kuvat. Kirjoituskisaan osallistuvat työt voivat olla kuvitettuja.

Kilpailuun tarjottavat työt tulee toimittaa perjantaihin 9.5.2014 mennessä joko postitse osoitteeseen: Tapani Tasanen, PL 412, 60101 Seinäjoki (kuoreen teksti Kirjoitus- ja kuvakilpailu) tai sähköpostitse osoitteeseen tapani.tasanen@seamk.fi. Viestin aihekenttään teksti Kirjoitus- ja kuvakilpailu ja viestiin vastaanottokuittaus.

Seuran hallituksen asettama raati valitsee palkintojen saajat. Palkitut työt ja mahdollisesti muitakin kilpailutöitä julkaistaan seuran jäsentiedote Susikossa. Kilpailun tulokset sekä kilpailuun osallistuneita kuvia esitetään kesäkuun 13.-14. päivinä pidettävän 20-vuotisjuhlaseminaarin ja -retkeilyn yhteydessä sekä Susikossa 3/2014. Muista mahdollisista julkaisufoorumeista sovitaan erikseen tekijöiden kanssa.

Muistathan

ilmoittaa jäsentiedotusta varten sähköpostiosoitteesi sekä mahdolliset posti- ja sähköpostiosoitteiden muutokset: metsahistorian.seura(at)lusto.fi tai Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju.

Uusi ilme 20-vuotiaalle Metsähistorian Seuralle

Metsähistorian Seuran uudet sivut on nyt avattu osoitteessa www.metsahistoria.fi/. Entisiltä sivuilta on siirretty kaikki materiaali uusille sivuille. Samassa yhteydessä täydennettiin opintomatkojen ja seminaarien ohjelmat talteen. Metsähistorian Seuran 20-vuotisjuhlavuoden kunniaksi kaikki aiemmat Susikko-lehden numerot on lisätty pdf-tiedostoina ja ne ovat nyt avoimesti saatavilla. Ensimmäiset numerot olivat puhtaasti jäsen-tiedotteita, mutta niistä kehittyi vähitellen seuran oma jäsenlehti.

Seuran sivujen yläbanneri vaihtuu neljä kertaa vuodessa vuodenaikojen mukaan. Myöhemmin lisätään vielä ruotsin- ja englanninkieliset sivut, joissa kerrotaan tärkeimmät asiat Metsähistorian Seurasta ja sen toiminnasta.

Uusien sivujen tekstiä voi yhdellä klikkauksella suurentaa tai pienentää yläbannerissa olevien A-kirjaimien avulla. Uusia toimintoja on myös RSS-syöte, jonka avulla voi seurata ajankohtaisia tapahtumia. Seuran sivuja voi jakaa myös sosiaalisessa mediassa, esim. Facebookissa, jokaisen sivun alalaidassa olevan +-merkin kautta.

Seuran sivuille tallennetaan erilaisiin tapahtumiin liittyviä esitelmiä ja valokuvia, joita seuran jäsenet voivat lähettää sivujen ylläpitäjille. Mikäli haluat julkaista aineistoja seuran sivuilla, varmistathan että sinulla on tekijöiden lupa ja aineistot liittyvät seuran aihealueisiin.

Metsähistorian seuran sivut ovat nyt Tieteellisen seurain valtuuskunnan (TSV) palvelimella. Niitä ylläpidetään oman jäsenistön voimin. Sivujen ylläpitäjinä otamme mielellämme vastaan kehittämisehdotuksia ja palautetta sivujen sisällöstä ja toimivuudesta.

Liisa Siipilehto ja Jaana Laine

Opintoretkeilyt ja matkat

Metsähistorian Seuran ja Suomen Metsämuseo Luston 20-vuotisjuhlaretkeily ja -seminaari Punkaharjulla 13.-14.6.2014

Tervetuloa juhlaretkeilylle ja -seminaariin Punkaharjulle kesäkuussa! Nyt kannattaa varata kalenteriin tilaa 20-vuotisjuhlinnalle. Retkeilyn ja seminaarin hinnat ja ilmoittautumisohjeet julkaistaan Susikossa 2/2014.

Perjantai 13.6.

10:59 Juna Lustolla
11:00 Ilmoittautuminen ja lounas, Luston Ravintola
12:00 Lähtö bussilla Parikkalaan
12:15 Putikon Sahan esittely, Pekka Lehonkoski
13:00 Parikkalan Siikalahti, Metsähallituksen opas
14:00 Kahvit Siikalahden tulipaikalla ja luontotuvalla
14:30 Parikkalan patsaspuisto, Veijo Rönkkösen taidetta
15:30 Lähtö Lustolle, Harjualue, matkaeväät
16:30 Majoittuminen
17:30 Kairan kulkijat -esitys auditoriossa tai ulkoalueella
19:00/19:30 Illallinen (Ravintola Lusto), tarinahetkiä
21:30/22:00 Siirtyminen majoitukseen Valtionhotellille ja Kruunupuiston Urholaan

Lauantai 14.6.

08:00 Aamiainen majoituksessa, siirtyminen Lustolle
9:00-12:00 Metsähistorian Seuran ja Luston 20-vuotisjuhlaseminaari Luston auditoriossa
Metsät suomalaisessa talouskeskustelussa EU-aikana, Professori Ilkka Nummela, Jyväskylän yliopisto
Metsät pärjäävät - entä metsätalous ja -teollisuus?
Osastopäällikkö Esa Härmälä, Työ- ja elinkeinoministeriö
Metsän uusi aika, Aluejohtaja Anssi Niskanen, Suomen metsäkeskus, Pohjois-Karjalan alueyksikkö
12:00 Lounas Luston Ravintolassa
13:00 Tutustuminen Luston näyttelyihin ja ulkoalueen tapahtumatarjontaan
14:00 Opastettu kierros tutkimuspuistossa, vanhempi tutkija Teijo Nikkanen, Metsäntutkimuslaitos
15:00 Kahvituokio Karjalan kalliolla
15:54 Juna lähtee

Ennakkotiedustelut: helkamari.knaapi@lusto.fi; tapani.tasanen@seamk.fi

Ulkomaan opintomatka 2014

Matka suuntautuu kaikkiin kolmeen Baltian maahan: Viroon, Latviaan ja Liettuaan. Matkanjohtajana toimii Pirkko Kivinen ja apulais-/varajohtajana Tapani Tasanen. Tarkka ajankohta on vielä avoin ja riippuu yhteistyökumppaneistamme. Todennäköisimpiä vaihtoehtoja ovat viikot 37, 38 ja 41 syys-lokakuussa.

Alustava matkasuunnitelma on seuraava:

Keskiviikko (10.9., 17.9. tai 8.10.)

-Iltalaivalla Helsinki - Tallinna, yöpyminen laivassa

Torstai (11.9.,18.9. tai 9.10.)

-Maihinnousu Tallinnassa, ajo vuokrabussilla metsämuseolle (sama bussi on käytössämme koko ajan Baltian maiden alueella)

-Viron metsämuseoon (Sagadi) tutustuminen (<http://www.sagadi.ee/museo>)

- Luua metsanduskool: lounas, metsäoppilaitoksen lyhyt esittely ja tutustuminen Luuan arboretumiin (<http://luua.edu.ee/>)

- Ajo Jurmalaan, mahdollinen iltakävely, illallinen ja yöpyminen hotellissa (<http://www.latvia.travel/fi/artikkeli/jurmala>)

Perjantai (12.9., 18.9. tai 10.10.)

-Latvian metsämuseoon (Jaunmokun palatsi) tutustuminen (http://www.jaunmokupils.lv/en/museum/forestry_museum/)

-Ajo Liettuaan, Palangaan

-lounas

-Käynti Palangan meripihkamuseossa (http://www.pgm.lt/gintaro_muziejus/titulinis_en.htm)

-Tutustuminen Plokstinen kylmän sodan museoon ja aikataulun salliessa viereiseen Zemaitijan kansallispuistoon (<http://coldwarsites.net/country/lithuania/plokstine-missile-base-museum-of-cold-war>; <http://www.zemaitijosnp.lt/en/for-visitors/places-to-visit/plateliai>)

-Ajo Kaunasin metsä- ja ympäristöalojen ammattikorkeakoululle (http://www.university-directory.eu/Lithuania/Kaunas-College-of-Forestry-and-Environmental-Engineering.html#.UxOo5eN_uKc)

- illallinen

-Yöpyminen ammattikorkeakoulun kampuksella tai hotellissa

Lauantai (13.9.,19.9. tai 11.10.)

-Metsämuseon ja ammattikorkeakoulun toiminnan esittely

-Liettualaisten järjestämiä kohteita ja ohjelmaa, isäntinä todennäköisesti rehtori Albinas Tebera ja metsähistorioitsija Romualdas Mankus sekä ammattikorkeakoulun henkilökuntaa ja oppilaskunnan edustajat.

-Illallinen ja yöpyminen Kaunasissa

Sunnuntai (14.9., 20.9. tai 12.10.)

-Paluumatka bussilla Kaunasista Tallinnaan ja edelleen iltalaivalla Helsinkiin. Matkalla saatamme pysähtyä 1 - 2 kohteeseen aikataulun salliessa.

Retken alustava kustannusarvio on 700 € jäseniltä ja 800 € ei-jäseniltä. Siihen sisältyvät perinteiseen tapaan matkanjohtajien ja paikallisten oppaiden palvelut, laivaliput, bussimatkat, majoitus kahden hengen huoneissa, kohteiden pääsymaksut, yhteiset ruokailut (ei laivassa) ja matkatoimiston kulut. Matkavakuutuksesta kukin huolehtii itse.

Pidätämme oikeuden muutoksiin. Neuvottelut yksityiskohdista kohteiden edustajien kanssa ovat vielä kesken. Ohjelma ja kustannusarvio tarkennetaan Susikossa 2/2014.

Tervetuloa opintoretkelle!

Ennakkotiedustelut: [tapani.tasanen\(at\)seamk.fi](mailto:tapani.tasanen(at)seamk.fi)

Seminaarit ja näyttelyt

Terveisiä Talven selän taittajaisista

Metsähistorian Seuran sydäntalven seminaarissa 14.2.2014 Tieteiden talolla Hlesingissä kuultiin kaksi kiinnostavaa esitelmää, jotka herättivät myös paljon keskustelua. Haaga-Helian ammatillisessa opettajakorkeakoulussa yliopettajana toimiva YTT Kari Kekkonen esitteli sosiologian alaan kuuluvan väitöskirjatutkimuksensa 'Hyvää vauhtia metsätöille – Puunkorjuu ja Suomi muutoksessa' tuloksia. FT Sakari Siltala puhui historian alan väitöskirjansa 'Puu-Valion nousu ja uho – Murtuva yhteistyökaptalismi ja osuus-
aate 1982–2004' aihepiiristä.

Kari Kekkonen: Hyvää vauhtia metsätöille – puunkorjuun rationalisointi ja Suomi

”Niin sanottu rakennemuutos leijaili maiden ja metsien yllä, pistäytyi kyliin ja talojen pihoihin, meni näkymättöminä kiehkuroina ikkunoista ja ovista sisään ja jäyti ikivanhassa korpikulttuurissa elävien mielenrauhaa. Elämä kaukaisessa suuressa maailmassa oli kehittymässä yllättävin harppauksin... tekniikka otti jättiaskeleita, helpottavia työmenetelmiä kehitettiin, pellot tuottivat enemmän, jopa liikaakin ... Mikä paholainen on työn vienyt. Onko ne nuo moottorisahat, traktorit ja suoaurat ... Kerran raivatuille pelloille jäi ruostumaan maatalouskalustoa. Tyhjiä taloja seisoi aavemaisina tuiskuissa ja kesän kauniina päivinä lankku poikittain naulattuna oven yli. ... polut kasvoivat umpeen, pienkaupat kuolivat ja syrjäkylien koulut lopetettiin. ... Konsta Pylkkänen, puseroon pukeutuva reppuselkäinen ukko, kulki senhetkisessä ajassa ja ihmetteli kehityksen suuntaa.” (Veikko Huovinen: Konsta Pylkkänen etsii kortteeria 2004, 69–71.)

Kirjailija kuvaa, miten suomalaisen yhteiskunnan 1960-luvun murros oli ennen kaikkea yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. Kehityksen taustalla oli kansallista politiikkaa, siirtymistä agraarisesta Suomesta teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi sekä metsäteollisuuden kilpailukyvyn turvaamista. Tutkimuksessani tarkastelin teollisuuden puunhankinnan rationalisointia 1940-luvulta 2010-luvulle. Tutkimusaineistoni käsitti mm. Metsätehon, Työtehoseuran ja Metsähallituksen kehittämisraportteja, metsäorganisaatioiden historiikkeja, metsämiesten muistelmia ja haastatteluja. Oman lunkunsa muodostaa kahdentoista koneyrittäjän kertomukset yrittäjäurastaan.

Puunkorjuun kolme suvantoa ja kolme murrosta

Rationalisointityön lähtökohtana on ollut teollisuuden puuhuollon turvaaminen ja taloudellisesti kannattava puunhankinta. Vaikka puunkorjuun kehitys näyttää tapahtuneen teknisen kehityksen määrittämänä, se ei kuitenkaan ole tapahtunut yhteiskunnallisessa tyhjiössä, vaan on seurannut suomalaisen yhteiskunnan ja metsäteollisuuden muutoksia. Karkeasti ottaen voi todeta, että metsätyö syntyi teollisen puunkäytön yleistyessä, se ammatillistui osana ”suurta muuttoa”, koneellistui talouden avautuessa 1980-luvulla ja on muuttunut verkostoituneeksi alihankinnaksi globaalien markkinoiden 2000-luvulla.

Tässä kirjoituksessa keskityn kuvaamaan metsätyöprosessin kehitystä, joka on ollut kerroksellista, ristiriitaista ja eritahtista. Puunkorjuun kehitysvaiheet olen jakanut kolmeen vakaan kehityksen vaiheeseen ja kolmeen murrokseen. Vakaita periodeja nimitän savotoinniksi, palkkatyövaiheeksi ja ketju-urakoinniksi. Näiden aikana korjuuteknologia, työsuhteen muoto ja työprosessin organisointitapa ovat säilyneet suhteellisen muuttumattomina. Murrosvaiheet, moottorisahavallankumous, hakkuukoneketjuille ja metsätyöt ostopalveluna, ovat puolestaan siirtymiä, joiden aikana uusi tuotantotapa alkaa vähitellen yleistyä ja lopulta korvaa aiemmin valinneen teknologian ja työn organisointitavan sekä muuttaa toimijoiden välisiä suhteita.

Savotointi perustui kausityöhön ja pientilojen tarjoamaan työvoimaan. Maaseudulta löytyi työtä tarvitsevia miehiä ja tiloilta hevosia. Luonto rytmitti metsätöitä: hevuskuljetus onnistui vain talvisaikaan ja puiden uitto keväällä sulavesien aikaan. Teollisuudelle järjestelmä oli edullinen, se ei vaatinut merkittäviä investointeja ja velvoitteet rajoittuivat lähinnä työnjohtoon ja palkanmaksuun työkauden aikana. Ennen sotia ei vielä ollutkaan merkittävää painetta metsätyön rationalisointiin.

Puuhuollossa oli sota-aikana ongelmia, joita pyrittiin ratkaisemaan antamalla ”Hyvää vauhtia metsätöille”. Jo tuolloin mietittiin koneellistamista ja siirtymistä vakinaiseen työvoimaan. Sotien jälkeinen asutustoiminta ja tilojen omatoimisen puunkorjuun vahva osuus hidastivat kuitenkin tarvetta tehostamiseen. Toisaalta puun teollisen käytön kasvu sekä pelko työvoiman tarjonnan supistumisesta puolsivat metsätyön tehostamista ja työvoiman vakainaistamista. Savotoinnin jatkuminen 1960-luvulle saakka selittyy pitkälti halvalla kausityövoimalla ja hyvällä metsäteollisuustuotteiden kysynnällä, jotka hillitsivät puunhankinnan kustannuspaineita.

Sotien jälkeen perustettiin Metsäteho, Työtehoseuran metsäosasto ja Metsähallituksen kehittämisjaosto, jotka aloittivat määrätietoisen metsätyön rationalisoinnin. Maataloustraktorien käyttö metsäajossa yleistyi 1950-luvulla, samoin ensimmäiset kunnolliset moottorisahat. Nämä jo nostivat tuottavuutta. Kuitenkin 1960-luvun lopulla oli selvää, että tuottavuus kehittyi jatkossa vain vakinaisten ammattitaitoisten metsätyömiesten ja metsäkoneurakoitsijoiden avulla. Lisäksi teollisuus vaati tasaista ympärivuotista puuvirtaa.

Runsaan vuosikymmenen aikana toteutui murros, moottorisahavallankumous, jonka aikana syntyivät vakinaisten metsurien ja sopimusurakoitsijoiden ammattikunnat. Puunkorjuu ei tarjonnut enää pientiloille sivunansioita ja heikensi siten osaltaan pientilojen elinkelpoisuutta. Toisaalta maaltapako ja teollisuuden imu söivät kausityövoiman tarjontaa. Metsätyöstä kehittyi teollisuustyöhön rinnastettavaa palkkatyötä ja koneurakoinnista muotoutui omaleimaista työsuhdeurakointia.

Metsäteollisuuden kilpailutilanne kiristyi 1980-luvulle tultaessa. Samanaikaisesti pitkään jatkunut metsurien palkkakehitys ja urakointitaksoiden nousu olivat nostaneet korjuukustannukset kilpailukykyä heikentäväksi tekijäksi. Parikymmentä vuotta jatkunut palkkatyön ja valtakunnallisen sopimisen vaihe lähestyi loppuaan ja murtui 1990-luvun taitteessa runsaassa viidessä vuodessa. 1980-luvun puolivälissä markkinoille tulleet kouraharvesterit käynnistivät siirtymän koneelliseen puunkorjuuseen. Koneellinen hakkuu, teollisuuden kotimaiset fuusiot ja 1990-luvun lama johtivat koko puunhankintaprosessin uudistamiseen. Rationalisoinnissa keskityttiin informaatio-ohjauksen ja logistiikan kehittämiseen. Puunkorjuu siirtyi yrittäjien koneketjuille. Koneyrittämisessä tapahtui rakennemuutos: osa yrityksistä lähti kasvuun, osa jatkoi entiseen tapaan ja osa yrittäjistä joutui luopumaan alasta. Metsäosastojen organisaatiouudistukset johtivat toimihenkilöiden irtisanomisiin. Ketju-urakoinnin vaihe jäi vain runsaaseen 10 vuoteen.

Metsäteollisuuden kotimainen ja kansainvälinen keskittyminen muuttivat metsäyhtiöiden orientaatiota. Maakuntien yhtiöistä tuli globaaleja toimijoita ja puunhankintaa ohjasi aiempaa enemmän liiketaloudellinen ajattelu ja globaalit strategiat. 2000-luvun alussa käynnistyi kolmas murros, ostopalveluihin siirtyminen. Aiemmin koneyritysten kasvua vieroksuneet yhtiöt muuttivat strategiaansa. Uudessa toimintamallissa metsäosastot keskittyivät puunostoon ja puuvirtojen ohjaukseen. Puunkorjuun ja kuljetus ulkoistettiin harvoille alihankkijoille. Nykyisin avain-, alue- tai tähtiyrittäjät tuottavat sovitut palvelut.

Rationalisoinnin eri vaiheissa on tarvittu sekä institutionaalisia kehittäjiä että sinnikkäitä kokeilijoita. Tavoitteet ovat vaihdelleet luonnonolosuhteiden voittamisesta teknisten ongelmien ratkaisemiseen. Tiivistäen voi todeta, että puunhankinnan kehittäjät ovat onnistuneet vastaamaan kunkin ajan haasteisiin. Heidän keinoinaan ovat toimineet tekniset, menetelmälliset ja organisatoriset innovaatiot. Valtiovalta on puolestaan tukenut rationalisointia koulutuksella, tutkimuksella, uitto- ja metsäteitä rahoittamalla sekä erilaisin veropoliittisin keinoin.

Menestyksekkäällä rationalisoinnilla on kääntöpuolensa. Se on aiheuttanut metsäsotia ja maaseudun yhteisöille on jäänyt sopeutujan osa. Nopeilla käänteillä on myös häviäjensä. 1960-luvulla murtui pienviljelijä-metsätyö-mies – ammattikombinaatio. Koneellistaminen hävitti metsureiden ammattikunnan, moni urakoitsija joutui luopumaan alasta ja metsätoimihenkilöt joutuivat saneerauksen kohteeksi. Metsäosastot ja -päälliköt ovat pudonneet johtoryhmistä resurssien tuottajiksi.

Sakari Siltala: Puu-Valion nousu ja uho

Suomi eli läpi 1900-luvun metsistä, kartelleista ja osuustoiminnasta. Vähintään sata vuotta talouselämää hallinnut yhteistyön kulttuuri murtui 1980–2000-luvulla.

Yhteistoiminnalle perustuva kapitalismin malli eli yhteistyökaptialismi syntyi Suomeen 1800–1900-luvun vaihteessa metsäteollisuudessa. Yhteistyö tiivistyi emämaa Venäjän protektionismin paineissa, sitten demokratisoituvan Suomen talonpoikaisissa valtarakenteissa. Itsenäistymisen jälkeen yhteistyöhön pakotti Saksan kasvava paine ja taloudelliset levittäytymispyrkimykset. Sotien välillä koko Euroopassa levisi protektionismi. Kartellit ja muu liike-elämän yhteistyö olivat kannatettu taloudellisen järjestäytymisen ja talouden vakauttamisen muoto. Sotien aikana sotatalous jämäköitti valtion otetta talouselämästä. Ote piti kriisiaikojen päätyttyä läpi kylmän sodan ja tiivistyi sotakorvausten maksamisessa ja idänkaupassa. Rahamarkkinat olivat säädelyjä ja liike-elämä jakautunut pankkien valtapiireihin. Elettiin niin kutsuttua kahlitun rahan kautta. Metsäteollisuuteen vakiintuivat yhteistyökaptialismiin luontuvat säätelyjärjestelmät, puukaupan hintaneuvottelusysteemi sekä investointisäätely.

Yhteistyökaptialismia rakentaneille metsäyhtiöille syntyi myös vastavoima. 1930-luvun laman jälkiaalloissa metsäyhtiöiden ylivalta synnytti maanviljelijöiden ja metsänomistajien MTK:n piirissä vuonna 1934 Metsäliitto Oy:n. Yhtiö nousi tukkiyhtiöiden kartelleja vastaan. Metsäliitto muodostui osuuskunnaksi 1947 ja kehittyi seuraavina vuosikymmeninä vahvan osuusaatteen ajamana. Osuustoiminta sopeutui toimimaan laajemmassa yhteistyölle perustuvassa talousjärjestelmässä, jossa oli kuitenkin osuusaatteelle vieraita piirteitä. MTK, Metsäliitto ja Maalaisliitto, myöh. keskustapuolue muodostivat vahvan ja tiiviin verkoston, kepulaisen klikin, jolla erityisesti Kekkonen kaudella oli vahva asema.

Suomi eli yhteistyökaptialismissa aina 1980-luvulle asti. Vasta tällöin näkyi ensimmäisiä murtumisen merkkejä. Taloudellinen uusliberalismi levisi Yhdysvalloista ja Britanniasta 1980-luvulla yli Euroopan ja koko maailman. Osana tätä trendiä purkautui Suomessa rahamarkkinoiden säätely, kiinteä yhteistyökaptialismin osa. Kahlitun rahan vapauttamisen aikaansaama raharunsaus kiritti pankkikilpailua ja iski ensimmäisiä hiusmurtumia vakiintuneisiin leirimuureihin, erääseen yhteistyökaptialismin perusrakenteeseen. Metsäteollisuudessa tapahtui vihamielisiä nurkanvaltauksia, joihin myös

osuustoiminnallinen metsäteollisuus eli Metsäliitto-ryhmittymä osallistui. Tapahtumat rapauttivat talouselämässä vallitsevaa keskinäistä luottamusta ja konsensusshenkeä.

Metsäliiton paisunut teollisuustoiminta oli luonut sisäisen ristiriidan. Metsänomistajajäsenten omistama ryhmittymä oli pohjimmiltaan olemassa hilataksaan omistajilleen maksettavaa motin hintaa ylös. Laajentuneen teollisuuden taas oli (rajoitetussakin) kilpailussa saatava raaka-aineensa kilpailukykyiseen hintaan. Tästä kahtiajaosta tai skitsofreniasta johtui myös Metsäliiton erityinen rooli. Metsäliitolla oli edustajansa sekä teollisuuden että metsänomistajien riveissä. Metsäliitto istui kahdella tuolilla.

Alun perin puolustuksellisena yhteenliittymänä syntynyt osuuskunta oli 1980-luvulle tultaessa käynyt aggressiiviseksi. Se teki yhteistyökapisitalismin vakiintuneet leirirajat ylittäviä yrityskauppoja sekä alliansseja. Metsäliitto oli paisunut ja voimistunut yhtiömuotoisen teollisuuden, sen yhteistyön ja koko yhteistyökapisitalismin haastajaksi. Osuuskunta pyrki erityisesti puukaupan ylivaltaan. Tavoitteena oli alistaa yhtiömuotoinen teollisuus Metsäliiton raaka-ainehankinnan alle ja korvata yhteistyökapisitalismi osuustoiminnallisa eli Metsäliittovetoisella mallilla. Metsäliiton ajatus oli saneltu yhteistyö.

Päästäkseen sisään yhteistyökapisitalismin rakenteisiin Metsäliitto joutui muokkautumaan perinteisten suuryhtiöiden kaltaiseksi. Metsäliiton pyrkimys syvemmmälle yhteistyökapisitalismin rakenteisiin ja puumarkkinoiden valtiaaksi pakotti sen ekspansioon; puunkäytön lisäämiseksi oli hankittava puuta käytäviä laitoksia. Tämä johdatti suuriin tehdashankintoihin, yrityskauppoihin ja -järjestelyihin. Osakkuus- ja tytäryritysten kautta mukaan tuli yhä enemmän ja yhä vahvempia sijoittajaintressejä. Ekspansion seurauksena teollisuuden painoarvo kasvoi niin, että perinteinen edunvalvonnallinen näkökulma ja motin hintaa painottava ajattelu ei enää voinut ohjata konsernia. Metsäliitto siirtyi enemmän yhtiömuotoisen teollisuuden rintamaan. Teollisuusmiehestä tuli metsämiestä suurempi herra.

Monessa Euroopan valtiossa oli säädetty ensimmäisiä tiukkoja kilpailula-keja toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvaltojen esimerkistä ja propa-gandasta johtuen. 1980-luvulla taloudellisen uusliberalismin leviämisen myötä aatteet saavuttivat Suomenkin. Neuvostoliiton sortuminen edesauttoi kilpailullisen kapitalismin läpimurtoa. Eniten kyse oli kuitenkin Euroopan integraatiosta ja Suomen kilpailulainsäädännön harmonisoimisesta euroop-palaisten lakien kanssa. Ensimmäiset tiukat kilpailulait säädettiin Suomessa 1988 ja 1992, jolloin perinteiset kartellit ja tiivis yhteistoiminta tulivat kielletyiksi.

Yhteistyökapisitalismin näkyvimvät rakenteet metsäteollisuudessa kaatuivat: investointisäätelyjärjestelmä oli tiensä päässä jo 1988, kartellit sinnittelivät poikkeusluvin 1990-luvun puolimaihin ja puukaupan neuvottelujärjestelmä aina vuosikymmenen loppuun. Entisenlainen keskinäinen yhteistyö päättyi. Vaikutusta oli myös sillä, että 1980-luvun kymmenet yhtiöt olivat keskitty-neet fuusioin ja rakennejärjestelyin kouralliseen suuryhtiöitä. 1990-luvun viime vuosina jäljellä oli käytännössä kolme suurta. Nämä Euroopan ja

maailmankin mittakaavassa suuret yhtiöt kykenivät omaan markkinointiin ja myyntiin, johon kannusti myös kunkin erikoistuminen tiettyihin tuotteisiin. Kartellien hyödyt tulivat tätäkin kautta kyseenalaistetuiksi.

Vakiintunut yhteistyökaptalismi rakenteineen murtui. Suomen integraatio Eurooppaan kavensi myös perinteistä korporatismia – erästä yhteistyökaptalisin elementtiä – viemällä valtaa MTK:n ja muiden etujärjestöjen käsiä Brysseliin. Metsäliiton vahva liittolainen heikentyi tuntuvasti. Samaan aikaan puumarkkinoiden neuvottelujärjestelmän murtumisen seurauksena kehittyi puukaupassa kilpailua Metsäliiton ja MTK:n alaisten metsänhoitoyhdistysten välille. MTK pyrki panostamaan metsäpuolelle maanviljelysasioiden päätösvallan menettämisen myötä. Seurauksena Metsäliiton ja MTK:n suhteet huonontuivat ja perinteinen kytkös heikentyi. Kepulaisen klikin verkostot repeilivät.

Metsäliitto oli yhteistyökaptalisin murruttua uudessa tilanteessa. Ryhmittymä oli tottunut toimimaan haastamansa yhteistyökaptalisin säädelyssä ja vakaassa ympäristössä. Kun nämä rakenteet murtoivat taloudellisen uusliberalisin virittämän kilpailukaptalisin paineessa, joutui Metsäliitto muun osuustoiminnan tapaan yhtiömuotoista teollisuutta suurempiin vaikeuksiin. Kahlitun rahan kaudella maan niukkoja pääomia oli talouspoliittisin keinoin ohjattu teollisuuteen. Säätelyn loppu oli myös ohjauksen loppu. Taloudellinen uusliberalismi, joka Suomessa kuten muuallakin ilmeni juuri säätelyn purkamisena ja esimerkiksi valtionyhtiöiden yksityistämisenä, lopetti pankkivetoisen järjestelmän ja pitkäjänteisen, niin sanotun laiskan pääoman. Tilalle tuli osakemarkkinavetoinen järjestelmä ja globaalisti liikkuva kärsimätön raha, jolta poistettiin viimeisetkin esteet vuonna 1993. Uuden kilpailukaptalisin murtautuessa esiin ja vanhan yhteistyön loputtua suomalaisten metsäyhtiöiden oli pakko kansainvälistyä ja sitä varren keskittyä ja konsolidoitua. Tähän tarvittiin pääomia.

Pääomamarkkinajärjestelmän muuttuminen pakotti yritykset muuttamaan omistusrakenteitaan. Erityisesti haasteet koskivat osuustoimintaa. Osuustoiminnan liikkumavara osakemarkkinavetoisessa järjestelmässä oli selvästi yhtiömuotoista yritystä kapeampi. Puhdas osuuskunta ei voinut hankkia riskipääomia markkinoilta tai hyödyntää kehittyneitä rahoitusinstrumentteja, vaan pääomat piti koota omistajajäseniltä tai hoitaa tulorahoituksen ja pankkilainojen turvin. Tämä oli kasvua rajoittava tekijä, joka kärjistyi pankkivetoisen kapitalisin ja yhteistyökaptalisin vakaiden rakenteiden murruttua. Kilpailukaptalisinissa pääomamarkkinoilla vallitsivat sijoittajat ja osakkeet, joista ei osuuskunnille ollut suoraan apua. Kasvava painoarvo oli myös analytikoilla, investointipankeilla ja konsulteilla, jotka pitivät osuustoimintaa aikansa eläneenä. Maaseudun mullasta nousseet osuuskunnat näyttivät kankeilta ja jähmeiltä, pellervolaisuus oli pörssimaailmalle vierasta. Kilpailuviranomainen oli usein samaa mieltä.

Metsäliiton voimakkaasti 1980-luvulla paisuva teollinen toiminta ja alkava kansainvälistyminen vaativat yhä suurempia pääomia, joita ei metsänomistajajäseniltä ollut saatavilla. Ryhmittymän oli käännyttävä sijoittajien puoleen. Mukaan tuli sijoittajaintressejä, jotka saattoivat erota osuuskunnan

vastaavista. Metsäliitto muokkautui sijoittajavetoisen, yhtiömuotoisen metsäteollisuuden kaltaiseksi.

Osuustoiminta pyrki sulauttamaan kapitalistisen järjestelmän itseensä, mutta tulikin itse sulautetuksi kapitalismiin.

Sakari Siltala, Puu-Valion nousu ja uho – Murtuva yhteistyökaptalismi ja osuusaate 1982–2004, Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta XXXI, 2013, 239s. ISBN 978-952-10-9267-1

Markku Kuisma & Sakari Siltala & Teemu Keskisarja, Paperin painajainen – Metsäliitto, metsät ja miljardit Suomen kohtaloissa 1984–2014, Siltala, Helsinki, 2014, 294s. ISBN 978-952-234-211-9

Varustautuneena luontoon – Lusto mukana verkko- näyttelyn toteuttamisessa

Luston ja seitsemän muun suomalaisen museon toteuttama Varustautuneena luontoon -verkkonäyttely on avautunut osoitteessa <http://tako.nba.fi/varustautuneenaluento>. Näyttely kertoo suomalais-
ten luontosuhteesta tapahtuneista muutoksista.

Geokätkö muodostuu purkista, jonka sisällä on lokikirja ja lyijykynä. Joskus kätköön sisältyy myös teroitin, kuivikeainetta, silikapusseja ja joitakin pikkuesineitä löytäjille muistoksi. Lusto / Eero Könönen 2012.

Näyttely pohjautuu museoiden vuosina 2011–2013 toteuttamaan yhteiseen tallennushankkeeseen, jossa dokumentoitiin luontoon liittyvissä harrastuksissa ja elinkeinoissa tapahtuneita muutoksia. Tallennustyö oli osa museoiden valtakunnallista tallennus- ja kokoelmayhteistyöhanketta TAKOa. Varustautuneena luontoon -verkkonäyttely kertoo tämän tallennustyön tuloksista.

Näyttelyssä ääneen pääsevät maatalousyrittäjä, metsuri, metsästäjä, kalastusopas, marjastaja, geokätköilijäpariskunta, nuori lintuharrastaja ja useampi sukupolvi vihtiläisiä kesä-

asukkaita. Vanhojen ja uusien valokuvien kautta ilmenee teknisen kehityksen tuoma muutos, ja videoilla haastateltujen oma ääni nousee kuuluviin.

Näyttelyn toteuttamiseen osallistuivat Luston lisäksi Espoon kaupungin-
museo, Kainuun museo, Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo, Suomen Maatalousmuseo Sarka, Suomen Metsästysmuseo, Pielisen museo ja Vihdin museo.

Reetta Karhunkorva

Kirjat

Suomen ensimmäinen väitöskirja tukkilaisuudesta elokuvissa

Kaarninen, Pekka 2013, "Tukkijätkät ja moderni" – Tukkilaisuus, metsätyö ja metsäteollisuus suomalaisissa näytelmäelokuviissa. 355 s.

Lauantaina 16.11.2013 yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Pekka Kaarninen puolusti julkisesti väitöskirjaansa Turun yliopiston Janus-salissa. Ensimmäinen suomalainen väitöskirja tukkilaisuudesta ns. näytelmäelokuviissa oli valmistunut ja kohtasi nyt ratkaisevan arviointinsa akateemiseksi opinnäytteeksi.

Kirjan hiukan arvoituksellinen pääotsikko "Tukkijätkät ja moderni" aukenee lukijalle vasta vähitellen. Tekijä kyllä ilmoittaa jo kirjansa alkusivuilla, että hänen tarkoituksenaan on tutkia, miten suomalaisissa elokuvissa oli kuvattu metsäsektoria ja miten tuo kuvaus oli muuntunut ajan myötä. Joku voisi heti yhdistää kirjan otsikon sosiaalitieteissä ja kulttuurihistoriassa hyvin yleiseen modernisaation käsitteeseen, mutta tämän ajatuksen tekijä torjuu liian teoriapitoisena soveltuakseen tähän tutkimukseen.

Pekka Kaarnisella onkin tutkimusta laatiessaan ollut mielessään useita muitakin mielenkiintoisia kysymyksiä. Tukkilaiselokuvien yhteydet valmistumisaikojensa yhteiskunnallisiin virtauksiin ja uskonnollisiin katsomuksiin muodostavat oman ongelmakokonaisuutensa, samoin eri ohjaajien henkilökohtaiset näkemykset kulloinkin esillä olevasta elokuvasta, jotka kaikki avaavat uusia näköaloja taiteenteon ja luovan työn maailmaan.

Tekijä on valinnut yksityiskohtaisen tarkastelunsa kohteeksi kolmekymmentä ns. näytelmäelokuvaa alkaen vuonna 1923 valmistuneesta "Koskenlaskijan morsiamesta" ja päättyen vuonna 2004 levitykseen tulleen "Koirankynnen leikkaajaan", joiden kaikkien tausta ja valmistumisen vaiheet käydään läpi kunnioitusta herättävällä tarkkuudella ja johdonmukaisuudella. Montaakaan kiveä ei tekijältä varmaan ole tässä työssä jäänyt kääntämättä!

Varsin onnistuneesti tekijä on ryhmittänyt tarkastelunsa kohteet ajallisesti neljään ryhmään: ennen sotia vallinneeseen vakavien tukkilaiskuvausten aikaan, viime sotiemme aikaiseen ja niiden jälkeiseen traagisen tukkilaisuuden aikaan, 1950-luvun koomisten tukkilaisfilmien aikaan sekä uusimpaan, realismin ja nostalgian sävyttämään aikaan.

Vakavien tukkilaiskuvausten aika

Suomalaisten näytelmäelokuvien tuotanto alkoi jo vuonna 1907, mutta vauhtia se sai vasta 1920-luvulla, kun Erkki Karu johti perustamaansa Suomi-Filmiä. Hän myös ohjasi ensimmäisen suomalaisen tukkilaiselokuvan, Väinö Katajan romaaniin perustuvan ”Koskenlaskijan morsiamen”. Siinä ovat keskeisessä asemassa paitsi kahden mahtitalon, Nuottaniemen ja Paloniemen välinen kiista, myös tukkilaiselokuvissa yhä uudelleen esiin nouseva kysymys oikean aviopuolison valinnasta ja suvussa kulkeneen maatalon isännyyden jatkuvuudesta. Vastakkain ovat maata omistamaton tukkilainen ja maatalon poika ja perijä, jotka molemmat kilpailevat talon tyttärestä ja perijättärestä. – Kaarnisto toteaaakin, että yhdeksässä kymmenestä varhaisesta tukkilais- ym. elokuvasta juonen muodostaa jonkinlainen rakkaustarina. Myös uskonnollisella elämänkatsomuksella on ”Koskenlaskijan morsiamessa” keskeinen asema lestadiolaisen saarnaaja Kero-Pietin hahmossa; tendenssi joka myöhemmin heikkenee ja 1950-lukuun mennessä kokonaan katoaa tukkilaiselokuvien maailmasta.

Ennen sotia valmistui Suomessa yhteensä seitsemän tukkilaiselokuvaa, joista Koskenlaskijan morsiamen lisäksi Teuvo Pakkalan näytelmään ”Tukkijoella” sekä Johannes Linnankosken ”Lauluun tulipunaisesta kukasta” perustuvat filmit loivat perustan tukkilaiselokuvien genrelle. Tavaksi tuli myös käyttää filmikäsikirjoituksen pohjana em. kirjojen antamia malleja niitä jonkin verran modernisoiden. Menestyneimmät elokuvat filmattiin kahteen tai kolmeen kertaan, ”Laulu tulipunaisesta kukasta” jopa viidesti.

Traagisen tukkilaisuuden aika

Vuonna 1940 valmistunut Lauri Haarlan romaaniin ”Jumalan myrsky” perustuva elokuva oli lajissaan ensimmäinen ns. maalaismelodraama, joka sai sotien jälkeen useita seuraajia. Tämän lajityypin ominaisuudet, kuten juonen kaavamaisuus ja ylitunteellinen liioittelu toistuivat tukkilaisdraamoissa aina 1950-luvulle saakka, jolloin humoristinen ”rillumarei-meininki” alkoi tuottaa tukkilaislauluihin perustuvia kevyitä komedioita. Ehkä viimeinen vakava ja dramaattinen tukkilaiselokuva oli F. E. Sillanpään ”Ihmiset suviyössä” -rapsodiaan perustuva filmi vuodelta 1948. Siinä tukkilaiset eivät enää olleet kuljeskelevia lentojätkiä ja tukinuiton ammattilaisia vaan maanviljelijöitä, jotka vain sivuansiookseen olivat keväisin uitolla. Yhdeksi päähenkilöksi nousee kyläyhteisölle vieras kaupunkilainen, elokuvissa varhainen homoseksuaali, ”Nokiaksi” kutsuttu Yrjö Salonen, joka humalapäissään tappaa häntä ärsyttäneen negatiivisen ja ristiriitaisen Jukka Mettälän. – Nobel-kirjailijan teokseen perustuvasta elokuvasta pyrittiin tekemään mahdollisimman hyvä ja se saavuttikin aikanaan neljä Jussi-palkintoa, vaikka ei osoittautunutkaan miksikään yleisömenestykseksi.

Varsinkin Teuvo Tulion ja Valentin Vaalan ohjaamat tukkilaismelodraamat toivat uutta verta koko suomalaiseen elokuvamaailmaan. Heidän luomia mallejaan seurattiin lukuisissa romanttisissa kulkurielokuvissa salaperäisine

ja komeine sankareineen, päähenkilöiden intensiivisissä rakkauskohtauksissa ja aikanaan suosituissa ns. heinälatoromantiikassa, jonka keksijänä Tuliota pidetään. Myös synnillisten kaupunkien ja puhdashenkisen maaseudun välinen ristiriita korostuu juuri 1940-luvun filmeissä. Vaikka poliittiset muutokset olivat sotien jälkeen suuria, tämä ei kuitenkaan näkynyt tukkilaiselokuvissa, joissa pikemmin paettiin kovaa ja raakaa arkielämää unelmien ja 1950-luvulla huumorin maailmaan.

On myös merkittävää, että vaikka Suomi eli sotien jälkeen entistä kiinteämmin metsistään, reilujen ja iloisten tukkilaisten sijasta elokuvissa alkaa aikaisempaa enemmän esiintyä viinalle persoja, korttia lyöviä ja perinteiselle maalaisyhteisölle ennemmin uhkaksi kuin positiiviseksi muutosagentiksi koettuja tukkilaistyyppisiä. Huumoripitoiset elokuvajuonet pehmensivät 1950-luvulla mm. juopottelun kuvauksia, mutta esimerkiksi talollisten ja tukkilaisten sekä toisaalta herrojen ja kansan väliset vastakohtaisuudet säilyivät Kaarnisen mukaan tukkilaisfilmeissä kauan lähes muuttumattomina.

Humorististen tukkilaiselokuvien aika

”Rovaniemen markkinoilla” -elokuva vuodelta 1951 toi suomalaisen elokuva tuotantoon jälleen uusia piirteitä. Käsikirjoitusten menestyksellisimmäksi tekijäksi nousi Reino Helismaa (31 käsikirjoitusta) ja kansanlauluiksi muuntuneiden melodioiden säveltäjä oli useimmiten (26 elokuvassa) Toivo Kärki. Suosituimpia tämän ajan tukkilais- ja rillumarei-elokuvien esiintyjiä olivat mm. Esa Pakarinen, Jorma Nortimo, Tuija Halonen ja Siiri Angerkoski. Jo perinteistä komeiden ja reilujen tukkilaisten hurmaa edustivat mm. Tauno Palo ja Tapio Rautavaara. Tavaksi tuli myös, että joku tunnettu laulaja, usein Olavi Virta tai Kauko Käyhkö, vieraili elokuvassa esittämässä muutamia numeroita.

Vaikka tukkilaisia esiintyi useissa 1950-luvun kevyissä maalaiskomedioissa, varsinaisiksi tukkilaiselokuviksi Kaarninen lukee vain neljä: ”On lautalla pienoinen kahvila”, ”Me tulemme taas”, ”Kaksi vanhaa tukkijätkää” ja ”Lumikki ja seitsemän jätkää”, joista kolmen ensimmäisen taustajuoni perustui suosittuun iskelmään ja viimeiseksi mainittu oli saanut taustansa tunnetusta Grimm-veljesten sadusta ja sen animaatiofilmistä. Näissä elokuvissa asiaan kuului, että tukkilaisten joukkoon tullut reilu ja kyvykäs ”losojätkä” osoittautui filmin lopussa insinööriksi, metsänhoitajaksi tai jopa vuorineuvokseksi. Vaikka heidän taustansa oli kaupunkilainen, he osoittautuivat taitaviksi koskenlaskijoiksi ja ruuhkan purkajiksi. Jokaisessa elokuvassa tukkilaisten miesjoukko myös ihastui heidän joukkoonsa tulleeseen kauniiseen, itsenäiseen ja tarmokkaaseen naiseen, joka paitsi aiheutti miesten välistä jännitystä, myös mm. kohensi miesjoukon asuinolosuhteita.

Tunnetuinta tuon ajan tukkilaiskomediaa, vuonna 1950 valmistunutta elokuvaa ”Kaunis Veera eli balladi Saimaalta” Kaarninen ei kelpuuta varsinaisten tukkilaiselokuvien joukkoon. Vaikka tämä ylivoimaisesti suosituin 1950-luvun tukkilaiskomedia liittyy kiinteästi metsätalouden piiriin – kuljetetaanhan

siinä veistettyjä parruja kohden Saimaan kanavaa – laivamiehet eivät kuitenkaan miellä itseään tukkilaisiksi. He ovat laivan kipparia myöten omasta mielestään merimiehiä, vaikka filmin tunnussävelmän kertosäkeessä nimitävätkin itseään jätkiksi. – Vastaavanlainen laulukuoro esiintyy myös ”Lentävässä kalakukossa”, missä miesten tukkilaisuus rajoittuu reippaisiin lauluesityksiin.

Viimeiseksi tukkilaiskomediaksi voitaisiin katsoa Esko Toivosen esittämän stand-up-koomikko Eemelin tähdittämää elokuvaa ”Oho, sano Eemeli”. Siinä maalaispoika Eemeli saapuu Römpsänperän savottakämpälle, joka on erehdyksessä perustettu väärälle paikalle, sillä tukkeja ei kulje kämpän ohi virtaavassa joessa. Koko elokuva parodioi tukkilaisfilmejä, varsinkin kun sen sankarina esiintyy laiska ja mieleltään yksinkertainen Eemeli. Moderni aika pyrkii lähestymään tukkikämpää myyntimies Tommin hahmossa; hän kun on päättänyt myydä sähköparranajokoneita sähköttömän kämpän asukkaille.

Realismin ja nostalgian sävyttämien tukkilaiselokuvien aika

1960-luvulla niin suuren yleisön kuin filmintekijöidenkin mielenkiinto siirtyi harmittomista ajanvietefilmeistä kantaottaviin, yhteiskunnallisiin aiheisiin. Vuonna 1958 tuli poikkeuksellisesti ensi-iltaansa vakava tukkilaisdraama ”Kahden ladun poikki”. Se kertoo vuosisadan alussa vauraassa Hiirenloukun talossa tapahtuneesta kolmiodraamasta. Isäntä (Eino Kaipainen) on myynyt puuta ja avara tupa on täyttynyt Humun nimellä tunnetun tukkilaisen (Tapio Rautavaara) johtamista hakkuu- ja ajomiehistä. Talon nuori emäntä (Anneli Sauli) ihastuu Humuun ja seuraavana keväänä syntyy taloon reipas poikalapsi. – Jälleen kerran taloon tulevat tukinkaatajat edustavat pysähtyneellä maaseudulla uudenaikaista, rahatalouteen perustuvaa urakatyötä. Sen sijaan Anna-emännän aviorikos ei aiheuta talossa suurempia järkytyksiä, sillä onhan talossa nyt perijä ja työn jatkaja. Vanha isäntä hyväksyy nöyrästi tapahtuneen eikä Humussa tai hänen rakastussaan ilmene katumusta. Vanhan elokuvagenren mukaisesti talo jatkaa tavallaan ja samoin tukkilaiset kiertelevää elämäänsä.

Perinteinen irtouitto väheni nopeasti 1960-luvulla ja näin kävi myös tukkilaiselokuville. Vielä vuonna 1971 valmistui Mikko Niskasén ohjaama ”Laulu tulipunaisesta kukasta”, mutta sitten koitti tukkilaiselokuville yli kymmenen vuoden hiljainen aika. Kaarninen on laajentanut tuon ajan kohteittensa valikoimaa ottamalla tarkasteluunsa mukaan Mikko Niskasén ohjaaman yhteiskunnallisen draaman ”Kahdeksan surmanluotia”, joka kyllä edustaa hyvin 1970-luvun ilmapiiriä, mutta on melko kaukana tukkilaiselokuvien ydingerestä. Filmin päähenkilö on pienviljelijä ja metsätyömies Pasi, joka juopottelee ja ryhtyy polttamaan viinaa. Viimein hän ampuu perheensä, viisi häntä pidättämään tullutta poliisia ja lopuksi itsensä. Katsoja ohjataan pohtimaan yhteiskunnan ja sen uhrin, traagisen Pasiin, välisiä suhteita ja niiden oikeudenmukaisuutta.

Mikko Niskanen jatkoi uraansa ohjaamalla kaksi Kalle Päätalon nuoruudenmuistelmaa ”Elämän vonkamies” ja ”Nuoruuteni savotat”. Siinä tukkilaisuus ei enää ole mikään maaseudun nuorten miesten toiveammatti, vaan raskasta työtä, josta pyritään pois, helpompiin ammatteihin. Vaikutelmaa tehostetaan kuvaamalla Kallen enon, Neulikko-Matin kuolemaa työnsä ääreen. Vuosikymmenien jälkeen uskonnollinen elämä tulee jälleen tukkilaiselokuvaan Riitun, Kallen heränneen äidin kautta. Yleisesti ottaen Päätalon kirjojen perusteella tehdyissä elokuvissa pyrittiin kansatieteelliseen tarkkuuteen, mikä myös noteerattiin arvosteluissa.

Kaksi viimeistä Kaarnisen tarkastelemaa elokuvaa ovat Markku Pölösen ohjaamat uittofilmi ”Kuningasjätkä” (1998) ja sodanjälkeistä savottamiljöötä kuvaava ”Koirankynnen leikkaaja” (2004). Näistä varsinkin edellisellä on paljon yhtäläisyyksiä vanhojen tukkilaiselokuvien kanssa. Kaupunkilainen Tenho Ovaska saapuu vaimonsa kuoleman jälkeen poikineen uittotyömaalle, missä hän joutuu opettelemaan tukkilaisten ammattitaitoja. Hurja koskenlasku kruunaa hänet viimein todelliseksi kuningasjätkäksi. Rinnan isän tarinan kanssa kulkee poika Topin kehitys pojasta nuoreksi mieheksi. Vanhan perinteen mukaisesti sekä isä että poika lähtevät syksyllä takaisin kaupunkiin ja uittojoukko jää jatkamaan kiertävää elämäänsä.

”Koirankynnen leikkaaja” perustuu Veikko Huovisen pienoisoromaaniin, jossa kerrotaan sotainvalidi Merts Vepsäläisen yrityksistä kunnostautua esimiehensä Villen silmissä leikkaamalla tämän koiran ylimääräiset ”kannukset”. Tapahtumat sijoittuvat sodanjälkeisiin vuosiin. Kaikesta on pulaa, mutta hyvät toverit auttavat toisiaan. Sodassa päähän haavoittuneelle Mertsille ei naureta, vaikka tämä unohtelee toisinaan nimensäkin. Häntä autetaan kaikin tavoin, sillä metsätyöt eivät Mertsiltä suju. Mertsin kertakaikkinen antisankaruus, hänen avuton pyrkimyksensä lunastaa paikkansa yhteiskunnassa ja välttää loppuelämän viettäminen jossain laitoksessa tuo sekä kirjaan että filmiin vahvan sodanvastaisen panoksen.

Miten kävi tukkilaiskulttuurin ”modernisoitumisen”?

Suomalainen tukkilaiskulttuuri syntyi varsinaisesti 1870-luvulla ja se koki voimakkaimmat vuotensa 1930–1950-luvuilla. Metsätyöt alkoivat kuitenkin modernisoitua 1960-luvulla ja konevoima tuli metsiin, mikä huipentui monitoimikoneiden tulon savotoille 1990-luvulla. Puutavaran kuljetus siirtyi yhä suuremmassa määrin vedestä kuorma-autojen kumipyörille ja vanhan ajan tukkilaisuus alkoi hävitä. Perinteiset tukkilaiset eivät ”modernisoituneet” vaan hävisivät olemasta, toisin kuin entiset kaato- ja ajomiehet, jotka perillisineen usein tarttuivat monitoimikoneiden ja metsätraktorien ohjaimiin. 2000-luvulla uitettiin enää vain Saimaan vesistöissä, missä hinaajat vetivät nippulauttoja selillä ja suluilla. Sen sijaan tukkilaiskisojen ja muun uittoperinteen harrastus on säilyttänyt elinvoimaansa niin Suomessa kuin monessa muusakin Euroopan maassa.

Myös tukkilaiselokuvat muuntuivat ajan myötä. Alkuaikoina keskeisessä asemassa ollut koskenlasku väheni sotien jälkeen ja esimerkiksi vuonna 1952 valmistuneessa elokuvassa ”On lautalla pienoinen kahvila” metsänhoitaja Vuoriston koskenlasku ei enää liittynyt filmin varsinaiseen juoneen, vaan esitettiin elokuvan lopussa osoituksena sen sankarin pätevyydestä tukkilais- taidoissa. Vain nostalgisessa elokuvassa ”Kuningasjätkä” koskenlaskulla on varsinaisen tarinan kannalta oma tehtävänsä.

Varhaisvaiheessa esiintyvä tukkilaisten ja maaseudun talollisten vastakohtaisuus muuntui vähitellen maalaisten ja kaupunkilaisten väliseksi ristiriidoiksi, joissa myös reilujen ja kierojen luonteiden välinen vastakohta-asettelu korostui. Ehkä selkeimpänä sisäistä jännitystä luovana asetelmana säilyi varsinkin 1940- ja 1950-luvuilla korostunut ”herrojen” ja ”kansan” välinen vastakkainasettelu. Osasyynä tähän saattoi olla Reino Helismaan, Kalle Päätalon ym. aikanaan julkisuudessa samaa nuiva kritiikki, joka vuorostaan näkyi tukkilaisfilmeissä korkeakulttuurin pejoratiivisessa kuvauksessa.

Samalla kun nykyhetkeä tai tulevaisuutta kuvaavat optimistiset tukkilaisfilmit loppuivat, myös elokuvien vanhat tukkilaiset kuten Kalle Päätalon Vikke Nilo tai vuonna 1973 valmistuneen ”Meiltähän tämä käy” filmin Severi Suhonen siirtyivät eläkkeelle tai saatettiin vanhainkotiin. Tukkilaiselokuvien paras aika Suomessa oli päättynyt kestätyään runsaat viisikymmentä vuotta.

Matti Leikola

Skurnik, metsäteollisuuden suuromistaja sadan vuoden takaa

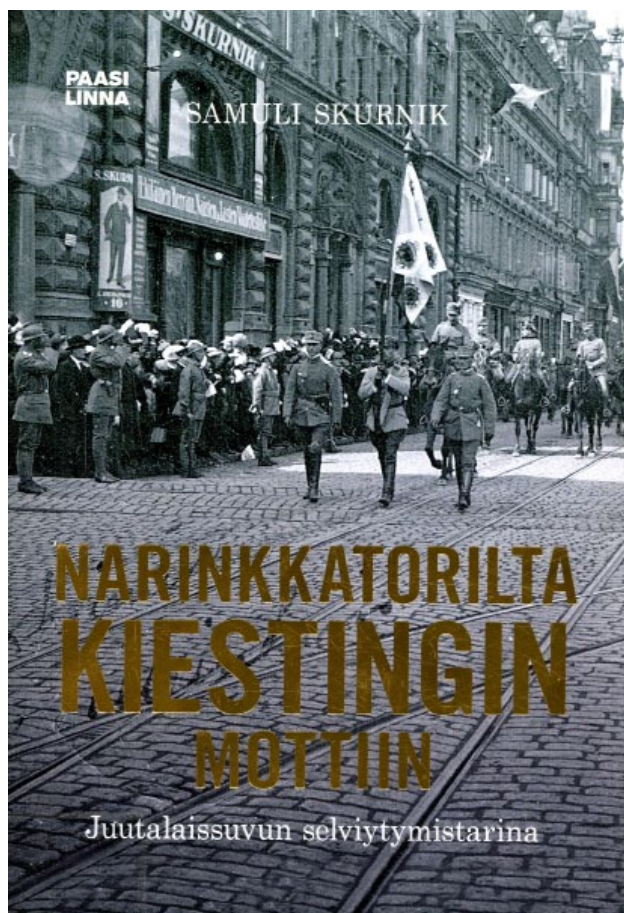
Skurnik, Samuli 2013. Narinkkatorilta Kiestingin mottiin. Juutalaissuvun selviytymistarina. Paasilinna. 447 s.

Samuli Skurnik (s. 1950), entinen pitkäaikainen Pellervo-seuran toimitusjohtaja, nykyinen Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulun strategisen johtamisen dosentti, on kirjoittanut kiehtovan kirjan lähisukunsa selviytymisestä 1800-luvun puolivälistä nykypäiviin. Skurnikin teos on kiintoisaa luettavaa myös metsäteollisuuden historiasta kiinnostuneille, sillä yksi kirjan päähenkilöistä on helsinkiläinen liikemies Moses Skurnik (1880–1934). Moses Skurnik oli Suomen itsenäistymisen aikaan suurin osakkeenomistaja AB Walkiakoskessa, joka on nykyisen UPM-konsernin yksi edeltäjäyhtiö.

Samuli Skurnikin teoksessaan esittämät tiedot Moses Skurnikin omistuksista eivät ole sinänsä uusia, mutta teos valottaa taustaa erinomaisesti. Esimerkiksi Aution ja Nordbergin Yhtyneiden Paperitehtaiden historiikissa (Vuosisata paperiteollisuutta I, 1972) mainitaan suuromistajiksi Suomen itsenäistyessä ”helsinkiläiset liikemiehet” ehkä täysin tiedostamatta, että kyseessä oli paljolti yksi ja sama mies, Moses Skurnik. Tämä oli juutalaisena

liikemiehenä tottunut peittelemään todellista omistustaan liiketuttaviensa avulla.

Samuli Skurnikin teoksen mukaan juutalaisilla liikemiehillä oli pakko toimia peitetysti. Suomessa syntyneet juutalaiset saivat kansalaisoikeudet vasta Suomen itsenäistyessä, toiseksi viimeisenä Euroopan maana. Suomi oli pahasti jälkijunassa. Tanskassa juutalaiset saivat kansalaisoikeudet 1812, Norjassa 1851 ja Ruotsissa 1870. Suomessa säätyvaltiopäivien aikaan juutalaisien kansalaisoikeuksien myöntämisen pahin este tuli pappissäädystä. Syyt lienevät olleet Raamatun tulkinnassa.

Kun Suomessa syntyneillä juutalaisilla liikemiehillä ei ollut kansalaisoikeuksia, he joutuivat uusimaan tilapäisen oleskelulupansa kolmen kuukauden välein, myöhemmin kuuden kuukauden välein. Luvan saaminen ei ollut mikään läpihuutojuttu, vaan lupia evättiin milloin minkinlaisilla teko-tyillä, joiden takana saattoivat olla myös liike-elämässä kilpailevat tahot. Asumisoikeus rajoittui kolmeen suurimpaan kaupunkiin (Helsinki, Viipuri ja Turku), ja lisäksi sallittuja elinkeinoja rajoitettiin. Samuli Skurnik kertoo, että vuoden 1869 asetuksessa määrättiin, että tsaarin armeijasta vapautuneilla sotilailta oli lupa käydä kauppaa ”leivillä ja muilla leivoksilla, marjoilla, hedelmillä, sigarreilla, papyrosseilla, tulitikuilla, pidetyillä vaatteilla ja jalkineilla ja kaikenlaisilla pidetyillä parseleilla”. Voidaan sanoa nykytermein, että pikkutavaran lisäksi juutalaiset entiset sotilaat saattoivat toimia vain kierrätysliiketoiminnassa. He olivat pakkoyrittäjiä.

Moses Skurnikin tausta ja toiminta

Metsäteollisuuden suuromistaja Moses Skurnik oli toisen polven juutalainen. Hänen isänsä Schmuel Skurnik (1840–1915) lähetettiin Suomeen tsaarin armeijan pakkovärvätyynä sotilaana mahdollisimman kauaksi syntysijoiltaan Ukrainasta. Armeijasta vapautumisen jälkeen hän meni naimisiin Beile Haja Bubelskajan (1847–1911) kanssa. Eläekseen hän toimi Helsingissä narinkkakauppiaana ja myöhemmin kiinteistönomistajana. Kuollessaan häntä voi luonnehtia pikkumarakkaaksi.

Avioliitosta syntyivät mm. liikemiespojat Ben-Zion (1877–1948) ja Moses. Koulunkäynti rajoittui juutalaisten omaan kouluun, mutta varhain aloitettu oppipoikana työskentely antoi kielitaitoa ja liike-elämän tuntemusta. Samuli Skurnik on Ben-Zionin pojanpoika.

Aluksi Moses toimi isänsä yrityksissä prokuristina, mutta perusti jo vuosisadan vaihteessa omia yrityksiä lähinnä tekstiilikauppaan ja vaatetusteollisuuteen, mutta myös ylellisyystavarain maahantuontiin. Varallisuutta alkoi kertyä omista liikkeistä ja myös siitä, että hän toimi tamperelaisen suurliikemiehen kuolinpesän etujen valvojana. Myöhemmin hän osti tämän K. P. Ruuskasen liikkeen.

Jo 1916 Moses osoitti innovatiiviset liikemieskykynsä. Tuolloin hän hankki yhdessä Erik von Frenckellin (myöhemmin Helsingin kaupunginjohtaja) kanssa osake-enemmistön Helsingin Osakepankista. Manööveriä voi pitää ensimmäisenä nurkanvaltauksena, jonka lopputuloksena Moses Skurnik hankki lisää varallisuutta suurempiin operaatioihinsa myydessään osakkeet pois hyvällä voitolla.

Samana vuonna 1916 hänen yrityksensä AB Börsförmedling pääsi Helsingin Arvopaperipörssin jäseneksi ja saattoi ryhtyä tekemään kauppaa osakkeilla. Juutalaisena Moses Skurnikilta oli aiemmin evätty arvopaperipörssin jäsenyys, ja sen vuoksi yrityksen todellinen omistus piti naamioida taitavasti pörssiin pyrittäessä. Pörssiin lähetetyissä anomuspapereissa muodolliset omistajat olivat suomalaisia liikemiehiä. Pörssiin hyväksymisen jälkeen Moses Skurnikista tuli käytännössä yhtiön yksinomistaja.

Parissa vuodessa Moses Skurnikin Ab Börsförmedling kehittyi johtavaksi toimijaksi. Suurimmillaan markkinaosuus pörssissä tehdyistä kaupoista oli peräti 43 % (toukokuu 1918). Yhtiönsä kautta hän hankki merkittävät omistusosuudet metsäteollisuudesta (mm. AB Walkiakoski ja Suomen Vanutehdas). Huomattava omistusosuus oli myös Kone ja Silta Oy:ssä, yhdessä Wärtsilän edeltäjissä.

Samuli Skurnik on teostaan kirjoittaessaan nähnyt paljon vaivaa selvittääkseen, mistä sijoituksiin saatiin rahoitus. Karkea arvio oli, että puolet oli omaa pääomaa ja puolet lainattu rahoittajapankeilta Helsingin Osakepankki (80 %) ja Pohjoismaiden Yhdyspankki (20 %). Vieraan pääoman vipuvaikutus oli siis merkittävä.

Syy siihen, miksi metsäteollisuus kiinnosti Moses Skurnikia, oli ilmeisesti yhtiöiden jakamissa osingoissa. Kun metsäteollisuus on hyvin pääomavaltaista, huonoinakin aikoina omistajat voivat vaatia ja saada korkeita osinkoja ja osakkeiden ilmaisanteja, kun yhtiö pakotetaan tinkimään poistoista ja investoinneista tulevaisuuden kustannuksella. Sekä Samuli Skurnikilla että Yhtyneiden Paperitehtaiden historiikirjoittajilla on sama käsitys, että ”helsinkiläiset liikemiehet” rohusivat AB Walkiakoskesta ylisuuria osinkoja selviytyäkseen omista veloistaan. Hyvänä metsäteollisuusvuonna 1916 osinkoa maksettiin 30 %, ja siihen oli ehkä varaakin, mutta kun vuosina 1920–1921 osinko oli paljon suuremmalle pääomalle 20 %, se oli jo yhtiön

ryöväämistä. Kun Moses Skurnik yritti vielä tappiovuonna 1922 saada 10 % osingon, yhtiö rahoittajapankki Pohjoismaiden Yhdyspankki esti sen.

Pankki ottaa metsäteollisuusosakkeet haltuunsa

Moses Skurnikin päärahoittajan Helsingin Osakepankin kärsivällisyys loppui 1924, jolloin se otti haltuunsa Moses Skurnikin lainojen panttina olleet AB Walkiakosken osakkeet. Walkiakosken pörssikurssi oli laskenut alamäkeä jo vuosikausia, joten pörssikurssin mukainen lunastushinta oli enää murto-osa Skurnikin maksamasta hinnasta. Skurnik ei kuitenkaan joutunut konkurssiin, mikä osoittaa melkoista vakavaraisuutta.

Kun Helsingin Osakepankki pääsi osakeomistuksensa turvin selvittämään AB Walkiakosken todellisen tilanteen, katsottiin välttämättömäksi hankkia yhtiölle uusi johto. Kenraali Rudolf Walden taivuteltiin ottamaan hallituksen puheenjohtajuus. Yhtiössä aloitettiin tiukka kulukuuri, ja useana vuonna osinkoja ei jaettu lainkaan. Myöhemmin Walden hankkiutui myös yhtiön merkittäväksi osakkaaksi.

Samuli Skurnik arvioi kirjassaan, ettei Moses Skurnikilla ollut muiden liiketoimiensa takia riittävästi aikaa perehtyä AB Walkiakosken asioihin. Henkilöitä ajatellen on myös selvää, että Simpeleen tehtaiden myyntitykinä Pietarissa kauan toiminut Walden tunsikin ainakin paperimarkkinat Skurnikia paremmin. Lisäksi Walden oli osoittanut metsäteollisuusmiehen kykynsä Simpeleen ja Myllykosken suuromistajana. Yhtiön tulevaisuuden kannalta pääomistajan vaihtuminen oli varmaankin hyvä.

Kirjassaan Samuli Skurnik jää kuitenkin pohtimaan, mitä metsäteollisuudessa olisi tapahtunut, jos veljekset Ben-Zion ja Moses olisivat onnistuneet. Spekulaatioille jää aina tilaa, kun historian erilaisia kulkua ei voi kokeilla laboratoriossa.

Kiintoisa kirja

Samuli Skurnikin teos on metsäteollisuuden ja yleisemmin liike-elämän historiasta kiinnostuneille avartavaa luettavaa. Suomalaisen omahyväisyyden kannalta on hyvä palauttaa mieliin, millaisin edellytyksin Suomessa syntyneet juutalaiset joutuivat toimimaan. Skurnikin lukuisat vertailut verotustietojen perusteella ovat hyvin oivaltavia. Myös eri toimijoiden vertailu on omaperäistä. Kaiken kaikkiaan teos ansaitsee paikkansa kirjahyllyssä.

Matti Kärkkäinen

Paperin painajainen

Kuisma Markku, Siltala Sakari, Keskisarja Teemu. Paperin painajainen. Metsäliitto, metsät ja miljardit Suomen kohtaloissa. 294 s. Siltala. 2014.

Kuin vastauksena edellä esittämäni tammikuun lopulla ilmestyi Siltalan väitöskirjasta tehty ”kansanpainos” 80-vuotiaasta Metsäliitosta. ”Paperin painajaisen” tarkastelujakso on pitempi, ulottuen nykyaikaan saakka. Siinä on sitä, mitä väitöskirjasta puuttui: tiiviyttä, alkua ja loppua sekä analyysiä; on myös uuttakin. Lisäksi ihmisille on annettu nimet, myös haastatteluviihtauksissa – lähes poikkeuksetta. On myös luettelo Metsäliitto-ryhmittymän johdosta ja hallinnosta, ei kuitenkaan toimitusjohtajatasoa alemmista. Avukseen Siltala on saanut maamme historiakirjoittajien ykkösketjun, professori Markku Kuisman ja dosentti Teemu Keskisarjan (jolle olisi muuten kuulunut ”Tieto-Finlandia” Viipuri-teoksesta). Kirjoittajien roolijakoa ei kuitenkaan kerrota; eikä ketään kiiteltäviäkään löydy. Tällaisella kokoonpanolla kirjasta voi tulla vain hyvä, vaikka onkin melkoisella vauhdilla kokoonpantu. Ja hyvä se onkin. Myös sana lentää.

Vain pari lähes pilkkuvirhettä. Metsänomistajilla oli kaupallista yhteistoimintaa jo ennen Metsäliittoa, ja mistä ihmeestä kirjoittajat ovat ammentaneet uskonsa puukartellien ylivoimaan? Eikä ruuhka ole suma! Kuvateksteihin olisi voinut muutenkin paneutua paremmin.

Kirjan pääsisältönä säilyy Siltalan kertoma Metsäliiton ”uho”-vaihe vuoteen 2004, hieman tiivistettynä, osin täydennettynä ja ryyditettynä. Mukana on myös – onneksi – Metsäliiton eloonjäämistäistelu viimeisen 10 vuoden aikana. Se on vähintään yhtä dramaattinen kuin Siltalan kertoma ”syntiinlankeeminen”. Uuden pääjohtajan, pankkimies Kari Jordanin (ja hänen tiiminsä) tehtävä ei ollut helppo: nostaa kuilun partaalle ajautunut M-Real ja samalla koko Metsäliitto-Yhtymä henkiin ja lopulta vielä terveeksi. Kaikki keinot olivat käytössä: piti saneerata, myydä lähes kaikki mikä kävi kaupaksi, tehdä töitä hullun lailla ja ennen kaikkea – uskoa itseensä. Kaikki tämä globaalien talouslaman ja vihamielisten saalistajien ympäröimänä, saalistajien, jotka vain odottivat isoa ruumista paloiteltavaksi.

Suurimmaksi vihamieheksi nostetaan yhtiökumppani Metsä-Botniasta, UPM, jota riepotellaan – pääjohtajatasoa lukuun ottamatta – kovin sanoin. Sellainenkin synti muistetaan, että UPM yritti ujuttaa yhteisyritys Metsä-Rauman sellutehtaalle ylikallista tuontipuuta. Samalla ”unohdetaan” kertoa, miten UPM:ssa oli koettu vuosien ajan Metsäliiton harjoittama hinnoittelu puuntoimituksissa!

Taistelu onnistui, ”hirvenpää nousi tuhkasta” ja Metsäliitto jäi henkiin. Metsäliiton hallintoneuvoston kannattaisikin hakea Kari Jordanille hengenpelastusmitalia – sen hän on ansainnut.

Esko Pakkanen

Uusia julkaisuja

Costlow, Jane T. 2013. Heart-pine Russia: walking and writing the nineteenth-century forest. Ithaca: Cornell University Press.

Blomqvist, Georg; Harberg, Jens. 2012. Ålands skogsmannaklubb 50 år: 1962–2012.

Kuisma, Markku, Siltala, Sakari ja Keskisarja, Teemu, 2014. Paperin painajainen: Metsäliitto, metsät ja miljardit Suomen kohta-loissa 1984–2014. Helsinki: Siltala.

Kainulainen, Pauliina. 2013. Metsän teologia. Helsinki, Kirjapaja.

Kallio, Pentti (toim.), 2013.

Topografin taipaleelta. III, Maanmittaushallituksen topografit ry:n historikki 1993– 2012 : peruskarttaa metsäpoluilta. Seinäjoki.

Leipä leviämmäks: perholaisten maa- ja metsätalousperinnettä, 2013. Perhon kotiseutuyhdistys. Perhon kotiseutuyhdistyksen lue-misto 5.

Rotherham, Ian D., (ed.) 2013.

Trees, forested landscapes, and grazing animals: a European perspective on woodlands and grazed treescapes. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

Metsätalousinsinööri Tapio Salmela on poissa

Tapio Antero Salmela syntyi 7.1.1951 Vetelin Räyryngissä ja kuoli äkillisesti 12. joulukuuta. Hän valmistui metsäteknikoksi Tuomarniemen metsäopistosta ja täydensi myöhemmin opintojaan metsätalousinsinööriksi.

Tapio työskenteli Lohtajan ja osin Himangan metsänhoitoyhdistysten toiminnanjohtajana ja lopuksi Metsänhoitoyhdistys Keskipohjan palveluksessa. Hän tuli hyvin toimeen työtoveriensä ja laajan metsänomistajakunnan kanssa. Himanka oli hänen pitkäaikaisin kotikuntansa.

Eläkevuosinaan Tapio oli erityisesti metsäkulttuurin, metsähistorian ja metsäperinteen harrastaja ja toimija. Hän oli Alnus ry:n perustajajäsen vuonna 1999. Yhdistyksen tarkoituksena on keskipohjalaisen metsäkulttuurin edistäminen.

Tapio toimi Alnus ry:n omatoimisena ja aikaansaavana sihteerinä vuosina 2000–2010 ja sen jälkeen taitavana puheenjohtajana kuolemaansa saakka.

Tapio opiskeli kymmenkunta vuotta sitten kotisivujen tekotaidon internettiin. Hän loi siltä pohjalta Alnus ry:n laajalti mainetta saaneen Virtuaalimetsän (www.alnus.fi). Tapio kirjoitti yksin tai yhdessä Alnus ry:n kolme julkaisua.

Tapio oli avaintoimijana järjestämässä kaikkia kymmentä näyttelyä Alnus ry:n Metsäkulttuurikeskuksessa Tapion Tuvalla Kalajoella. Hän ideoi ja järjesti myös lukuisia Alnus ry:n seminaareja.

Meri oli Tapiolle rakas ja siihen liittyen veneily ja kalastus. Valokuvaus ja tietojenkäsittely olivat hänen muita harrastuksiaan. Tapio oli optimistinen, ystävällinen ja yhteistyökykyinen. Puoliso, aikuinen poika, sukulaiset sekä laaja tuttavapiiri jäivät vainajaa suremaan.

Metsähistorian Seura ry myönsi Tapio Salmelalle 19.3.2013 ansiopaketin keskipohjalaisen metsähistorian puolesta tehdystä työstä.

Matti Palo ja Pentti Vuollet
Tapion pitkäaikaisia ystäviä

C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU

www.lusto.fi/seura
[metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi)

Puheenjohtaja Tapani Tasanen
Myllypurontie 19, 63900 Myllymäki
P. 040 8304132, [tapani.tasanen\(at\)seamk.fi](mailto:tapani.tasanen(at)seamk.fi)
Varapuheenjohtaja Jaana Laine

Muut hallituksen jäsenet:

Risto Hyvärinen
Pirkko Kivinen
Antti Koskimäki
Helkamari Knaapi
Pekka Laurila
Heikki Roiko-Jokela
Liisa Siipilehto

Sihteeri Leena Paaskoski
Lusto, 58450 Punkaharju
P. 050 366 9552, [leena.paaskoski\(at\)lusto.fi](mailto:leena.paaskoski(at)lusto.fi)
Taloudenhoitaja Reija Turunen
Lusto, 58450 Punkaharju, [reija.turunen\(at\)lusto.fi](mailto:reija.turunen(at)lusto.fi)

Susikko
Metsähistorian Seura ry:n jäsentiedote
1/2014

ISSN-L 1799-0750
ISSN 1799-0750
<http://www.lusto.fi/seura/etusivu.html>

Julkaisija: Metsähistorian Seura ry
Ilmestyminen: kolme kertaa vuodessa
Päätoimittaja: Leena Paaskoski
Ulkoasu: Timo Kilpeläinen & Leena Paaskoski